

Музеј рудничко-таковског краја

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ТАКОВСКИ ГРМ“

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ЗА 2019. ГОДИНУ

Март, 2019.

УВОД

1.1. Статус подручја

Споменик природе „Таковски грм“ први пут је стављен под заштиту Решењем секретаријата за привреду, друштвени развој и скупштинске послове Скупштине општине Г. Милановац на основу закључка донетог на седници од 6. новембра 1972. године, на основу члана 6, 15, 17. став 2 и члана 24 Закона о заштити природе (Сл. гласник СР Србије, бр. 24/65) члан 4. став 3. Овај простор је заштићен као Просторно меморијални природни споменик „Таковски грм“. На основу члана 55. Закона о културним добрима (Сл. гласник СРС бр. 6/90) члана 256 и 264 Статута општине Горњи Милановац, на предлог Завода за заштиту споменика културе из Краљева, Скупштина општине Г. Милановац, на заједничкој седници свих већа одржаној 6. јула 1990. године, донела је одлуку да овај простор буде заштићен и као културно добро од изузетног значаја - Знаменито место "Таковски грм".

Завод за заштиту природе Србије је извршио ревизију заштите Просторни меморијалног природног споменика „Таковски грм“ и тиме је овај простор заштићен као Споменик природе ботаничког карактера, на основу Закона о заштити природе (Службени гласник РС бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010, 14/2016).

1.2. Полазне основе за израду Програма управљања

Програм управљања за 2019. годину је урађен у сагласности са Планом управљања природног добра (2017-2021), актом о заштити, Решењем којим су издати услови за израду Програма (03 бр. 020-3748/2, 25.12. 2018), Студијом Заштите коју је израдио Завод за заштиту природе Србије 2018. године, али и на основу утврђеног тренутног стања заштићеног природног добра.

2. ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПРИРОДНОГ ДОБРА

2.1. Положај

Споменик природе "Таковски грм" налази се подручју општине Горњи Милановац. Заштићено стабло храста је у селу Таково, према речици Дичини на простору Знаменитог места „Таковски грм“. Налази се на ливади недалеко од фудбалског игралишта, са леве стране пута гледано од улаза у комплекс, односно на супротној страни гледано од храста „наследника“ Таковског грма.

Налази се на катастарској парцели бр. 466, према копији листа Републичког геодетског завода бр. 227. Положај стабла одређен је централним географским координатама:

По Гаус Кригеру: $y - 74\ 50\ 323$ $x - 48\ 78\ 299$

Под заштићеним природним добром, Спомеником природе „Таковски грм“ подразумева се стабло храста лужњака и припадајући простор који је дефинисан хоризонталном пројекцијом крошње. Границу припадајућег простора заштићеног стабла на терену чини хоризонтална пројекција крошње храста пречника 18,80 m, која представља границу природног добра.

Заштићена површина Споменика природе износи 2,77 ари (00 02 77 ha) и пропорционална је површини круга пречника крошње храста.

2.2 Опис

Храст лужњак – „Таковски грм“ је репрезентативни примерак храста лужњака, велике старости и импозантних дендрометријских вредности. Доброг је здравственог стања и добре виталности. Карактерише га правилна, широка крошња типична за његову врсту, својствена стаблу на осами.

Старост заштићеног храста се процењује на око 230 година, према предању и протеклом времену од претходне заштите. Основне дендрометријске вредности утврђене премером на терену су:

висина стабла	18,00 m
пречник крошње	18,80 m
обим дебла на 1,30 m	3,85 m
пречник дебла на 1,30 m	1,23 m
висина дебла до прве живе гране	1,50 m

Заштићено стабло храста лужњака „Таковски грм“ својим изгледом доминира на ливадском простору, доприноси пејзажној атрактивности и амбијенталној вредности истоименог Меморијалног комплекса, културног добра – Знаменито место „Таковски грм“.

2.3 Вредност

Заштићено стабло храста лужњака које се налази у селу Таково, на простору од посебног историјског значаја - Меморијалног комплекса „Таковски грм“, представља споменик природе који сведочи о прошлим временима и некадашњем ширем распрострањењу бујних храстових шумама у Шумадији, која је по својој шумовитости и добила име. Данас се ове шуме јављају у форми фрагмената, а углавном појединачних стабала као што је овај Грм у нижем делу Такова, на заравни - ливади, према речици Дичини. Стабло храста је вредан примерак дендрофлоре импозантних дендрометријских вредности, велике старости од око два века и добре виталности. Правилног је хабитуса, типичног за своју врсту и стабло на осами. Карактерише га естетска вредност захваљујући својим димензијама и правилној округластој крошњи, што доприноси пејзажној атрактивности простора. Стабло доминира простором и прави је раритет не само Таковског краја, већ и ширег подручја.

Поред ботаничке вредности заштићени храст има и културно – историјски значај јер је заштићен у групи од осам стабала храста лужњака, где је испод једног од њих донета одлука о подизању Другог српског устанка. Такође, стабло има и амбијентално – културолошки значај јер се налази у оквиру Меморијалног комплекса „Таковски грм“ у

Такову које је проглашено за културно добро – Знаменито место, непокретно културно добро од изузетног значаја (Одлука Скупштине Општине Горњи Милановац, бр. 1-06-70/90), на основу Закона о културним добрима („Службени гласник РС“, бр. 6/90). Заштићени храст у Такову је као драгоцен ресурс генофонда своје врсте значајан и у очувању биолошке разноврсности подручја на коме се налази.

Споменик природе „Таковски грм“ је представник аутохтоних шума храста лужњака и јасена (*Querceto-Fraxinetum serbicum Rudski*) који сведочи о њиховом некадашњем ширем постојању у долини реке Дичине. Споменик природе „Таковски грм“ јесте вредан примерак аутохтоне дендрофлоре који треба сачувати као део природне баштине подручја општине Горњи Милановац, а и шире.

3. ОЦЕНА ТРЕНУТНОГ СТАЊА

Храст лужњак – „Таковски грм“ је репрезентативни примерак храста лужњака, велике старости и импозантних дендрометријских вредности. Доброг је здравственог стања добре виталности. Дебло је у добром стању и наставља се у четири стуба који се даље гранају чинећи правилну крошњу типичну за лужњак. Гране су јаке, неправилно коленасто савијене. Уочавају се суве гране у нормалној мери с обзиром на то да стабло има знатну старост. У приданку дебла је видно присуство гљива трулежница – карпофора, што указују на фитопатолошко обољење стабла. Храст је виталан и плононоси.

4. МЕРЕ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Имајући у виду карактер и вредност природног добра, а у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 и 14/2016) и Уредбом о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012) за Споменик природе „Таковски грм“ се одређује режим заштите III (трећег) степена.

Уважавајући мере заштите културног добра - Знаменито место, Меморијални комплекс „Таковски грм“ (Одлука Скупштине Општине Горњи Милановац, бр. 1-06-70/90) и вредност Споменика природе, а у складу са предложеним режимом заштите III (трећег) степена утврђују се следеће мере: Режимом заштите III степена се, поред забрана и ограничења из Закона о заштити природе и Уредбе о режимима заштите, забрањује и:

- сеча стабла, ломљење грана, кидање лишћа, уништавање коре и кореновог
- система или предузимање било којих радњи и активности које би нарушиле,
- односно оштетиле његова битна својства или довеле у питање биолошки
- опстанак стабла;
- обрађивати земљиште испод крошње, односно садња култура на заштићеној
- површини стабла (у пројекцији крошње);
- садња било каквог декоративног зеленила жбунастих форми на делу
- заштићене површине стабла које би могло да утиче на његово сагледавање;

- ложење ватре, депоновање смећа и другог отпада у заштићеној површини;
- раскопавање и депоновање земље на заштићеној површини природног добра;
- уништавање кореновог система и дебла приликом извођења било каквих
- радова;
- испуштање отпадних и загађених вода на заштићену површину Споменика
- природе;
- постављање (укуцавање) табли и других обавештења на деблу заштићеног стабла;
- извођење грађевинских радова и активности на заштићеној површини Споменика природе који могу негативно да утичу на стабло, тј. наруше и оштете вредности природног добра;

а ограничава и:

- све биолошко–техничке мере заштите и неге за које се процени да су
- неопходне за очување и одржавање виталности стабла храста (превентивне,
- као и редовне мере заштите у зависности од потребе; уклањање сувих грана и др.), а под условима које утврђује Завод за заштиту природе Србије;
- одржавање заштићене површине Споменика природе (редовно кошење ливадске површине и др.).

4.1 Техничка заштита

Мере технике заштите које је потребно извршити:

- а) сеча сувих грана и њихова заштита премазивањем одговарајућим заштитним средствима
- б) заштита стабла од инсеката, фитопатолошких појава и паразита
- в) случају појаве већих оштећења и болести на стаблу у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије потребно је предузети потребне мере заштите.
- г) на основу Мишљења Завода за заштиту природе о стању „храста наследника“ , сровести мере којима би се храст обезбедио и спречио његов пад.

Извођење радова на техничкој заштити се може вршити уз прибављене услове заштите природе.

4.2 Одржавање

Од мера одржавања потребно је повремено извршити кошење корова и траве, као и чишћење ђубрета у случају његове појаве. Ову меру ће обављати лице запослено на одржавању у Музеју рудничко-таковског краја.

4.3 Обележевање

У оквиру програма планирано је сходно нових студији заштите споменика природе обележити

у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара („Службени гласник РС“, бр. 30/92, 24/94 и 17/96).

4.5 Чување и надзор

Чуварску службу и надзор ће обављати запослени у Музеју рудничко-таковског краја, а који су надлежни за обављање ове врсте посла- У случају запажања промена или оштећења на стаблу уз сагласност Завода за заштиту природе биће преузете одговарајуће мере.

4.6 Праћење стања

- редовно праћење здравственог стања стабала и предузимање неопходних мера заштите
- евидентирање угрожавајућих фактора и дефинисање мера за њихово ублажавање и отклањање

4.7 Сарадња/ обавештавање

У циљу заштите и унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим надлежним или по различитим основа заинтересованим субјектима:

- Локалном заједницом (Месна заједница Таково)
- Град Горњи Милановац (нарочито са надлежним службама за заштиту животне средине, пољопривреду, водопривреду, образовање);
- Јавним предузећима и организацијама у Горњем Милановцу (канцеларија за заштиту животне средине, канцеларија за пољопо-стамбене и послове и имовинско правне послове, ЈКП „Горњи Милановац“, Србија шуме, Туристичка организација општине Горњи Милановац);
- Стручне и образовне установе:
 - Завод за заштиту природе Србије (редовно обавештање о свим насталим променама на заштићеном природном добру, које могу оштетити или уништити његова битна својства)
 - Институт за биолошка истраживања
 - високо-школске установе (Шумарски и Биолошки факултети)
 - вртићи, основне и средње школе;
 - Надлежна министарства;
 - Програмска сарадња са еколошким удружењима, младим истраживачима, заинтересованим појединцима и др.

5. АКТИВНОСТИ ЕДУКАЦИЈЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

Програмом је предвиђена израда Power Point презентације која ће бити представљена ђацима основних и средњих школа Општине Горњи Милановац, а путем

интернет презентације и друштвених мрежа и шира јавност ће се едуковати у циљу подузања свести о значају природног добра.

У сарадњи са Канцеларијом за заштиту животне средине Општине Горњи Милановац и Шумске управе ће бити организована презентација о Меморијално природном споменику „Таковски грм“ у Дому културе на Руднику и Музеју рудничко-таковског краја.

У сарадњи са Туристичком организацијом ће природно добро бити укључено у туристичку понуду.

6. ИЗРАДА УПРАВЉАЧКИХ ДОКУМЕНАТА

Предвиђена је израда извештаја реализације програма управљања, као и других докумената који су предвиђени програмом управљања, а односе се на праћење стања, евидентирање угрожавајућих фактора...

7. ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА

На основу члана 69. Закона о заштити природе („Службени гласник РС” бројеви: 36/2009;88/2010, 91/2010 испр.) финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе;
- средстава Фонда за заштиту животне средине;
- накнада за коришћење заштићеног подручја;
- средстава обезбеђених за реализацију програма, планова у пројеката у области заштите природе;
- донација, поклона, помоћи;
- других извора у складу са законом..

Опредељење управљача је да се средства за заштиту и развој Споменика природе „Таковски грм“ обезбеђују из средстава буџета општине Горњи Милановац, Музеја рудничко-таковског краја као управљача и уколико буде могућности путем различитих донација и фондова и на основу одговарајућих планова, програма и пројеката.

Финансијски план за реализацију планираних мера и активности урађен је на основу обима планираних радова и приказан је у табели у Прилогу.

ФИНАНСИРАЊЕ ПРОГРАМА

ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА 2019. ГОДИНУ Споменик природе "Таковски грм"		
Ред. бр.	ВРСТА ТРОШКА	
1.	Скидање сувих грана	5.000,00
2.	Хемијска заштита	2.000,00
3.	Праћење здравственог стања	5.000,00
4.	Кошење и одржавање	15.000,00
5.	Издајање за пропаганду и маркетинг	6.000,00
6.	Климатска осматрања, педолошка и генетичка истраживања	
УКУПНО:		33.000,00